

5.2.2025

Bedömningsgrunderna för det inledande provet 2025

Bedömning av det inledande provet

I provet fanns det fyra frågor. Högst tre svar har bedömts. Vid provet och besvarandet av frågorna ska de givna anvisningarna följas. Överträdelser av anvisningarna kan ha lett till de påföljder som angetts i anvisningarna.

Svaren på frågorna har bedömts med poäng. Vid bedömningen har man tillämpat frågespecifika bedömningskriterier samt de allmänna bedömningskriterier som gäller alla svaren. Svaret på varje fråga kan ha gett 0, 1, 2, 3, 4 eller 5 poäng. I bedömningen av svaren motsvarar 3 poäng ett bra svar. Det maximala antalet poäng i provet har varit 15 och gränsen för godkännande av provet är 9 poäng.

Provpresentationerna har bedömts på skalan godkänd/underkänd. Examinandens provprestation har godkänts, om hen har fått minst det antal poäng som motsvarar gränsen för antal poäng som krävs för att bli godkänd i provet och hen inte har brutit mot anvisningarna på ett sätt som leder till att provprestationen förkastas.

Allmänna bedömningsgrunder

Svaren har bedömts separat från varandra. Varje svar har bedömts som en helhet. I bedömningen har man fäst uppmärksamhet förutom vid kunskaperna om rättsnormerna också vid kvaliteten på den rättsliga argumentationen. Man bör ha motiverat svaren. Att bara presentera ett slutresultat har inte varit ett tillräckligt svar och på alla frågor har det inte funnits bara ett enda korrekt svar.

I ett bra svar bör man

- ha identifierat de viktigaste rättsliga problemen i provfrågan
- ha lagt fram motiverade, klara och konsekventa tolkningsställningstaganden genom att tillämpa relevanta rättsnormer på de faktiska sakförhållandena som prövats
- bedömt som en helhet ha visat tillräcklig förmåga att analysera och lösa rättsliga frågor för att kunna tjänstgöra som domare.

Fråga 1

Ett bra svar måste ha uppfyllt de kriterier som anges i de allmänna bedömningsgrunderna, och utöver dessa ska följande aspekter beaktas i svaret:

- Frågan om A varit jävig ska bedömas både när A deltar i fattandet av beskattningsbeslutet och när hen är föredragande i skatterättelsenämnden. I båda rollerna bedöms jäv utifrån jävsgrunderna i 28 § 1 mom. i förvaltningslagen. De jävsgrunder som uttryckligen anges i förvaltningslagen gör inte A jävig i någondera ställningen.
- Som beskattningsbeslutets upphovsman kan A vara jävig med stöd av generalklausulen i 28 § 1 mom. 7 punkten i förvaltningslagen. Enligt paragrafen är en tjänsteman jävig om hens opartiskhet äventyras av något annat särskilt skäl än det som uttryckligen anges i 28 §. Den orsak som avses i generalklausulen ska vara synlig för utomstående och den verkan som äventyrar dess opartiskhet ska vara ungefär lika stor som i de särskilt definierade jävsgrunderna. A har innan beskattningsbeslutet fattades offentligt tagit ställning till den lagenliga skattebehandlingen av X. Hen kan således anses ha en förutseende inställning till hur ett förvaltningsärende ska avgöras. Det är således nödvändigt att bedöma den rättsliga betydelsen av A:s förhandsinställning.
- I fråga om domare har förhandsinställningen som jävsgrund skrivits in i lagen. En förhandsinställning har betydelse också för opartiskheten i förvaltningen. Högsta förvaltningsdomstolen har ansett att en förhandsinställning utgör jäv i fråga om en kommunal förtroendevald när det var fråga om ett offentligt ställningstagande. Kravet på opartiskhet kan anses accentueras när en tjänsteman utför sina tjänsteåligganden.
- A:s ställningstagande har gällt den skattskyldige som är föremål för beslutsfattandet och en sådan fråga som A som tjänsteman skulle avgöra. Det är således fråga om en direkt anknytning till det ärende som ska avgöras och till den skattskyldige i ärendet. Ställningstagandet har inte heller något samband med de uppgifter som A utför på tjänstens vägnar som handläggare av ärendet. Dessa talar för att A varit jävig, men A kan anses ha utarbetat ett ställningstagande vilket förpliktats på grund av att A innehar ordförandeskapet i organisationen och därmed uttryckt en mindre självständig uppfattning om saken. Å andra sidan har hen undertecknat ställningstagandet med sitt eget namn. Det centrala är om förhandsinställningen i fallet till sin allvarlighetsgrad ska jämföras med de uttryckliga jävsgrunderna i förvaltningslagen.
- Också som föredragande i skatterättelsenämnden kan A vara jävig med stöd av generalklausulen i 28 § 1 mom. 7 punkten i förvaltningslagen. För det första skulle detta kunna vara fallet på grundval av en förhandsinställning, vilket förklaras ovan. Som grund för jäv enligt generalklausulen kan också s.k. jäv i andra instans tillämpas, eftersom A har deltagit i handläggningen av ärendet i flera instanser: hen har fattat beskattningsbeslutet och senare deltagit i beredningen av ändringssökandet som gäller beslutet. Å andra sidan kan det i situationen anses vara fråga om fortsatt behandling av samma ärende hos samma myndighet, vilket talar för att A är ojävig.

- Skatterättelsenämnden är en självständig besvärsinstans inom Skatteförvaltningen, vilket understryker behovet av att beslutsfattandet i nämnden är självständigt. Bestämmelser om jäv för en medlem i skatterättelsenämnden finns i lagen om Skatteförvaltningen. Om ordföranden eller en medlem har deltagit i ett beskattningsbeslut, får hen inte i skatterättelsenämnden behandla ett rättelseyrkande som gäller ärendet i fråga. A har inte varit medlem i nämnden utan föredragande, så bestämmelserna om ordföranden och medlemmarna lämpar sig inte som sådana för hen. Syftet med bestämmelsen är å andra sidan att ärendet ska behandlas opartiskt i rättelsenämnden. Även om föredraganden inte har rösträtt i nämnden, kan hen styra avgörandet av ärendet.
- Högsta förvaltningsdomstolen har konstaterat att medverkandet i fattandet av ett beskattningsbeslut inte gör en person jävig att senare föredra ärendet i skatterättelsenämnden. Jäv förutsätter att det tidigare beslutsfattandet är förenat med särskilda drag som stöder jäv. En sådan sak kan vara A:s offentliga ställningstagande i skatteärendet som hen avgjort. I sådana fall kan jäv uppstå redan i samband med ett normalt beskattningsbeslut.

Fråga 2

Ett bra svar måste ha uppfyllt de kriterier som anges i de allmänna bedömningsgrunderna, och utöver dessa ska följande aspekter beaktas i svaret:

- I sak är det fråga om huruvida tingsrätten kan bestämma att de ljudupptagningar i bevisningsberättelserna som gjorts under rättegången ska hållas hemliga, om bevisningsberättelserna har getts i allmänhetens närvaro.
- De ljudupptagningar som tingsrätten gör är per definition rättegångshandlingar. Deras offentlighet ska i princip bedömas utifrån bestämmelserna om rättegångshandlingars offentlighet (HD 2023:51).
- I det aktuella fallet har ljudupptagningar begärts av bevisningsberättelser som getts i allmänhetens närvaro. Således är det i princip inte fråga om bevisningsberättelser som innehåller sekretessbelagda uppgifter. Av detta följer i praktiken att ljudupptagningarna inte kan hållas hemliga med stöd av lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (9 eller 10 §). Utgångspunkten är att ljudupptagningarna ska lämnas ut till A.
- I saken ska det å andra sidan bedömas om den rätt till en rättvis rättegång som tryggas som en grundläggande och mänsklig rättighet förutsätter avvikelser från huvudregeln enligt vilken ljudupptagningar ska lämnas ut till A. Det är fråga om en avvägning där man som motvikt också ska beakta den rätt till offentlig rättegång som grundar sig på doktrinen om de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna, den i grundlagen tryggade rätten att ta del av offentliga handlingar och upptagningar samt den rätt till kritik som ingår i yttrandefriheten.
- Det väsentliga vid bedömningen är om rättegången skulle bli orättvis om de ljudupptagningar som uppkommer under rättegången utlämnas till A för spridning på en

webbplats för sociala medier. Till denna del bör man beakta Europadomstolens rättspraxis, där det har ansetts att fientlig nyhetsrapportering i exceptionella situationer kan inverka negativt på en rättvis rättegång och leda till statens skyldighet att trygga domstolens verksamhetsförutsättningar.

- Vid bedömningen ska det för det första beaktas att utlämnande av ljudupptagningar kan ha negativa konsekvenser för bevisningsberättelserna och för rättens ordförandes verksamhetsförutsättningar. För det andra skulle publicering av ljudupptagningarna i sociala medier kunna göra vittnesberättelserna mindre tillförlitliga, eftersom vittnena i förväg skulle kunna lyssna till andra vittnens berättelser. Dessa faktorer ökar risken för att rättegången inte blir förenlig med kriterierna för en rättvis rättegång, om ljudupptagningarna lämnas ut till A. I detta fall kan man också fästa vikt vid att A har för avsikt att publicera ljudupptagningarna i sociala medier så snart de har tagits emot.
- I saken bör det å andra sidan beaktas att rättegångshandlingar med stöd av grundlagen i regel är offentliga, och bestämmelser om begränsning av offentligheten ska utfärdas genom lag (12 § 2 mom. i grundlagen). Enligt grundlagen kan offentligheten således begränsas endast på ett sätt som föreskrivs genom lag. Eftersom lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar i det aktuella fallet inte möjliggör hemlighållandet av ljudupptagningarna, ska grunderna för tryggnad av en rättvis rättegång vara särskilt vägande för att 12 § 2 mom. i grundlagen ska kunna åsidosättas.
- Tröskeln för sekretessbeläggande höjs ytterligare av att sekretessbeläggandet av ljudupptagningar begränsar A:s rätt att kritisera domstolarna och deras verksamhet, en rätt som ingår i yttrandefriheten.
- I saken kan det läggas fram normativa argument både för utlämnande av ljudupptagningarna och för hemlighållandet av dem. Tröskeln för hemlighållandet av ljudupptagningar är dock anmärkningsvärt hög med beaktande av den i grundlagen tryggade rätten att ta del av offentliga handlingar och upptagningar (12 § 2 mom.) och det faktum att bestämmelserna i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar inte gör det möjligt att meddela sekretessförordnande som gäller ljudupptagningar.
- Det finns starka skäl för att ljudupptagningarna inte ska hållas hemliga, även om utlämnandet av ljudupptagningarna kan anses problematiskt med tanke på en rättvis rättegång.

Fråga 3

Ett bra svar måste ha uppfyllt de kriterier som anges i de allmänna bedömningsgrunderna, och utöver dessa ska följande aspekter beaktas i svaret:

- Enligt 95 a § 1 mom. i inkomstskattelagen har den skattskyldige, om den skattskyldige på grund av sin egentliga arbetsplats läge har hyrt en bostad för eget bruk (bostad på arbetsorten) och den skattskyldige också har en annan bostad där hen bor med sin make eller minderåriga barn (stadigvarande bostad), rätt att i beskattningen dra av kostnader

för bostaden på arbetsorten. Enligt 2 mom. i samma paragraf beviljas den skattskyldige avdrag för bostad på arbetsorten även när den skattskyldige utöver bostaden på arbetsorten har en stadigvarande bostad på grund av en annan egentlig arbetsplats läge, även om den skattskyldige bor ensam i den stadigvarande bostaden.

- Enligt inkomstskattelagen har B inte rätt att dra av kostnader för bostad på arbetsorten i beskattningen. Hen har starka band till kommun X, men har ingen arbetsplats där och har därför inte rätt till avdrag enligt 2 mom. B har inte heller make eller barn i kommun X, varför avdrag enligt 1 mom. inte är aktuellt. Begreppet make enligt 7 § i inkomstskattelagen omfattar inte B:s sambo.
- Enligt 6 § i grundlagen är alla lika inför lagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas av någon orsak som gäller hens person. När det gäller avdrag för bostad på arbetsorten behandlas B i beskattningen på ett annat sätt än C. Skillnaden i behandlingen grundar sig på deras olika familjeförhållanden. C har mer omfattande avdragsrätt i beskattningen på grund av att hen har make och barn. B har många sociala och familjelivslänkande kopplingar till kommun X, men utan familj i enlighet med skattelagstiftningen har hen inte rätt till avdrag. De bestämmelser i inkomstskattelagen som inverkar på saken lämnar rätt litet utrymme för tolkningar, så det finns relativt små förutsättningar för att undanröja spänningen mellan grundlagen och inkomstskattelagen genom en tolkning av skattelagarna med en positiv hänsyn till de grundläggande rättigheterna. Verkställandet av beskattningen hos förvaltningsmyndigheten kan således anses ha skett i enlighet med lagen.
- I 106 § i grundlagen föreskrivs det att om tillämpningen av en lagbestämmelse i ett ärende som behandlas av en domstol uppenbart skulle strida mot grundlagen, ska domstolen ge grundlagsbestämmelsen företräde. I detta ärende kan jämlikhetsbestämmelsen i grundlagen vid behandlingen i högsta förvaltningsdomstolen åsidosätta de förutsättningar för skatteavdrag som anges i lagstiftningen till den del de anses stå i strid med grundlagen. Lösningen skulle uppstå genom den sammantagna effekten av grundlagsbestämmelsen och 95 a § i inkomstskattelagen.
- Att ge grundlagen företräde kräver en uppenbar motsägelse. Kravet på tydlighet innebär att lagbestämmelsens konflikt med grundlagen är klar och ostridig och att den som rättslig fråga inte lämnar rum för tolkning. Tolkningsutrymmet kan framför allt bero på att lagtolkare av institutionell betydelse har tolkat saken på olika sätt.
- Riksdagens finansutskott har vid behandlingen av avdraget för bostad på arbetsorten konstaterat att ensamboende inte är lika bundna till sin boningsort som till exempel en familj vars övriga medlemmars arbeten och skolor finns på hemorten. Stödbehovet och den samhällspolitiska motiveringen är således inte desamma som för en familjemedlem. Eftersom B har sambo passar motiveringen endast ofullständigt in i hens fall.
- Vid tolkningen av grundlagen är det viktigt att beakta de utlåtanden som getts av riksdagens grundlagsutskott. I en situation där grundlagsutskottet uttryckligen skulle ha konstaterat att den bestämmelse som ska tillämpas är förenlig med grundlagen kan

konflikten i allmänhet inte anses uppenbar. Det är av betydelse hur länge det har gått sedan grundlagsutskottet lämnade sitt utlåtande. Grundlagsutskottet har dock inte yttrat sig i frågan i samband med att avdrag för bostad på arbetsorten stiftades. Med beaktande av den tid som förflutit från det att avdraget för bostad på arbetsorten infördes och rättens sensibilisering i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna, kan det ha uppstått en uppenbar konflikt med grundlagen.

- En sådan skillnad i familjeförhållanden som i fallet har i rättspraxis godtagits som grund för en olik skattemässig behandling när den skattskyldige på grund av sitt arbete har skaffat en bostad på en ort och därifrån reser till en bostad på en annan ort där hen har familj. För det andra innebär inte godkännandet av en viss behandling inom tillämpningsområdet för en bestämmelse i sig att likställd behandling inom tillämpningsområdet för en annan bestämmelse godkänns.

Fråga 4

Ett bra svar måste ha uppfyllt de kriterier som anges i de allmänna bedömningsgrunderna, och utöver dessa ska följande aspekter beaktas i svaret:

- Enligt etablerad rättspraxis från Europeiska unionens domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna förutsätter domstolarnas oberoende att beslutsfattarna dömer självständigt inom rättskipningen. De får inte ha något hierarkiskt eller underordnat förhållande till någon och får inte ta emot instruktioner eller anvisningar från någon. Detta gäller också domstolarnas interna förfaranden, dvs. i dömande verksamheten ska domarna vara fria från order eller påtryckningar från andra domare och även chefsdomare.
- Med tanke på domarnas oberoende har det å andra sidan ansetts vara möjligt att genom beslut av en domare som inte hör till sammansättningen överföra ett rättskipningsärende till utvidgad sammansättning för att garantera rättssäkerheten.
- En förutsättning för förfarandet har för det första ansetts vara att den ursprungliga beslutssammansättningen inte har inlett beslutsprövning i målet i fråga. För det andra har det förutsatts att det i lagstiftningen tydligt föreskrivs om förfarandet, dvs. om överföring av ett mål till utvidgad sammansättning. För det tredje krävs det att de domare som ingick i den ursprungliga sammansättningen inte berövas möjligheten att delta i avgörandet av målet i den utvidgade sammansättningen. Dessutom har det ansetts viktigt att den ursprungliga sammansättningen i sista hand kan fatta beslut om överföring av ett mål till en utvidgad sammansättning.
- I det aktuella fallet har det i rättegångsbalken föreskrivits om överföring av ett mål till en utvidgad sammansättning, så det har funnits en laglig grund för förfarandet. Dessutom deltar hovrättsråden i den ursprungliga sammansättningen i avgörandet av målet i en utvidgad sammansättning. Dessa faktorer talar för att förfarandet inte kan betraktas som problematiskt.

- I saken ska också beaktas det kriterium enligt vilket den ursprungliga sammansättningen inte har fått inleda beslutsprövning i målet innan det överförs till en utvidgad sammansättning. I fallet har målet genom beslut av hovrättens president överförs till en utvidgad sammansättning efter det att slutresultatet av den ursprungliga avgörandeprövningen redan har börjat bildas. Dessutom ska det i saken beaktas att den sammansättning som ursprungligen utsetts inte har kunnat besluta om målet ska överföras till en utvidgad sammansättning eller inte. Dessa faktorer talar för att förfarandet kan betraktas som problematiskt.
- Vid helhetsbedömningen av saken kan uppmärksamhet fästas bl.a. vid att den ursprungliga sammansättningen inte har varit enig om att målet ska överföras till en utvidgad sammansättning. Detta kan objektivt sett ge intryck av att domarnas oavhängighet har kränkts.
- I det aktuella fallet kan överföringen av målet till en utvidgad sammansättning inte anses strida mot lag eller vara felaktig. I målet kan det dock med fog hävdas att förfarandet i ljuset av Europadomstolens och Europeiska unionens domstols rättspraxis kan anses problematiskt med tanke på domarnas oberoende.